

Mario Kolar

GOLUBOVE PJESNIČKE PRVINE U KONTEKSTU NJEVOVA PJESNIČKOG OPUSA

dr. sc. Mario Kolar, *Medijsko sveučilište*, mkolar@medijsko-sveuciliste.hr, Koprivnica

pregledni članak

UDK 821.163.42.09 Golub, I.-1

rukopis primljen: 21. 6. 2013.; prihvaćen za tisak: 28. 11. 2013.

U članku se govori o do sada nepoznatim ranim pjesmama Ivana Goluba, nastalima između 1951. i 1971. godine, a objavljenima tek 2011. pod naslovom Prvine. Usporedbom tih ranih Golubovih pjesama s njegovim kasnijim pjesničkim stvaralaštvom utvrđen je polustoljetni idejni, stilski, tematski i formalni kontinuitet njegove pjesničke poetike.

Ključne riječi: *Ivan Golub; prve pjesme (1951. – 1971.); pjesnički ciklus Prvine*

1. Uvod

Opće mjesto govora o pjesništvu Ivana Goluba (Kalinovac, 1930.) predstavlja konstatacija da se književnim radom počeo baviti tek u zreloj dobi, gotovo već u pedesetim godinama života – prvi ciklus pjesama, *Maksimus in minimis*, objavio je 1978. Prije toga se javnosti predstavio kao teolog i povjesničar kulture, i to knjigama objavljenima sredinom 1960-ih, dakle petnaestak godina prije nego je objavio prve poetske knjige. Prva objavljena knjiga bio je ustvari doktorski rad o ekleziologiji Jurja Križanića, ličnosti kojoj će se vraćati još mnogo puta tijekom života, obranjen 1963. na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu, godinu potom objavljen u istome gradu i kao knjiga na latinskom jeziku (*De mente ecclesiologica Georgii Križanić*). Do kraja 1970-ih objavio je još dvadesetak knjiga teološke i kulturno-povijesne tematike, od kojih su neke do danas doživjele i po nekoliko izdanja, a 1968. bio je među prevoditeljima i priređivačima znamenite tzv. *Zagrebačke Biblije* (usp. Tamrut 1991). Ovako posložena Golubova bibliografija navodila je na zaključak da su njegovi pjesnički radovi bili tek nadogradnja dotadašnjeg neknjiževnog opusa.

No, je li tome zaista tako?

Golubovi pjesnički počeci smještali su se do danas, dakle, na sam kraj 1970-ih, odnosno početak 1980-ih, kada se javio dvama pjesničkim ciklusima u počast znamenitim ličnostima hrvatske povijesti i kulture te jednim kajkavskim ciklusom pjesama. Prvi od njih objavljen je u bibliofilskoj grafičko-poetskoj mapi *Maximus in minimis* (1978) u čast hrvatskog minijaturista svjetskog glasa Julija Klovića, a drugi također u poetsko-grafičkoj mapi *Strasni život* (1983) u čast polihistora Jurja Križanića. Mnogo su više pažnje, nažalost ne toliko odmah po objavljivanju, nego tek kasnije, pobudili *Kalnovečki razgovori*, ciklus pjesama pisan podravskom kajkavštinom Golubova rodnog Kalinovca. Taj je ciklus prvotno objavljen 1978. u časopisu *Forum* (Golub 1978), a godinu potom i kao zasebna knjiga u nakladi autora (Golub 1979). Sljedeća autorova knjižica bio je kratak ciklus pjesama *Trinaesti učenik* (1985), koji je kasnije integriran i u knjigu *Izabrana blizina* (1988), koja ga je, ponovno gledano tek iz današnje perspektive, nažalost ne i onovremene, lansirala među najznačajnija imena suvremenoga hrvatskog pjesništva.

Potvrdu Golubova visokog statusa u parnasu hrvatskog pjesništva potvrdile su zbirke pjesama *Trag* (1993) i pogotovo *Oči* (1994), za koju je nagrađen i državnom Nagradom *Vladimir Nazor* za književnost. U sada već uspostavljenom ritmu izdavanja nove zbirke svakih nekoliko godina, 1996. pojavila se dotad najopsežnija njegova zbirka pjesama *Molitva vrtloga* (1996). Uslijedile su dvije dvojezične zbirke, koje su bile plod autorova prodora i na međunarodnu pjesničku pozornicu. Prva od njih bila je hrvatsko-latinska zbirka pjesama *Lice osame / Ultima solitudo personae* (1997), povodom koje je Ivo Frangeš ustvrdio da je Golub „poslije Ivana Česmičkog, jedan od ponajvećih latinskih pjesnika Panonije” (Frangeš 1997: 66). Druga je bila dvojezična hrvatsko-španjolska zbirka pjesama *Hodočasnik / Peregrino* (1998), u kojoj se nalaze ciklusi pjesama uvršteni među finaliste za Svjetsku nagradu *Fernando Rielo – Poesia mistica* za neobjavljenu mističku poeziju. U zbirci *Moji Božići* (1998) sabrao je svoje pjesme i zapise o najradosnijem kršćanskom blagdanu, do tada uglavnom već objavljene u knjigama ili časopisima. Uslijedile su dvije zbirke pjesama izdane u uglednoj *Maloj knjižici* Društva hrvatskih književnika (DHK). Prva od njih, *Dušom i tijelom* (2003), sadržavala je, među ostalim, nove cikluse pjesama uvrštene među finaliste spominjane međunarodne književne nagrade 2002. godine, a druga, *Nasmijani Bog* (2009), najopsežnija je do sada objavljena autorova zbirka pjesama. Najnovije do sada objavljene Golubove pjesničke zbirke su *Sijač radosti* (2012) i *Suze i zvijezde* (2013).

2. Poetički kontinuitet Golubova pjesništva

I upravo kada je književna povijest na ovakav način posložila Golubovu književnu biografiju, sredinom 2011. u časopisu *Marulić* pojavljuju se izdanci Golubova ranog, do sad nepoznatog književnog stvaralaštva pod naslovom *Prvine* (Golub 2011). Radi se o do sada neobjavljenim poetskim radovima nastalima u razdoblju od 1951. do 1971., dakle u razdoblju za koje se smatralo da je za Goluba bilo produktivno samo u stručnom i znanstvenom smislu. Kada govorimo o tim, kako se smatralo, književno neproduktivnim dvjema dekadama Golubove biografije, valja napomenuti kako su se 2000. i u

Golubovoj knjizi *Lice prijatelja* pojavili do tada neobjavljeni zapisi iz tog razdoblja, većinom prozni, od kojih bi neki vrlo lako mogli biti klasificirani kao književnost, što je još jedna potvrda kako je Golub ustvari paralelno sa znanstvenim i stručnim radom počeo pisati i književne uratke.

Razlozi zbog kojih svoje rane radove nije objavio u vrijeme kada su nastali Golub nam nije direktno obznanio, no čini se da se nije radilo (samo) o njegovoj odluci, nego je problem vjerojatno predstavljao i status koji je književnost duhovnog (katoličkog) nadahnuća, kojem korpusu pripada i Golubovo pjesništvo, imala u to vrijeme. Naime, Vladimir Lončarević napominje da je nakon bujanja katoličke književnosti i kulture u prvoj polovici 20. stoljeća, nakon Drugoga svjetskog rata došlo do njezina izdavačkog i recepcijskog sloma uzrokovanog ideološkim razlozima:

Drugi svjetski rat, okupacija, politička i vojna podjela hrvatskoga naroda, križni put, prisilni egzil desetaka tisuća ljudi i poslijeratna boljševizacija, koja je na razne načine uklonila svu katoličku i znatan dio građanske inteligencije iz javnog života, onemogućuje da doprinos katoličke kulture, oblikovane u predratnom razdoblju, dođe do istinitog i punog izražaja, ostavivši je pod opterećenjem kojekakvih 'izama' ideološke jednostranosti i raznih metoda fabriciranja i krivotvorenja činjenica, tendencioznih i neznanstvenih prikaza i tumačenja. (Lončarević 2011: 233)

Možda je upravo takav *neprijateljski* kontekst, odnosno potencijalan neadekvatan recepcijski odnos prema književnosti duhovnog nadahnuća, bio razlogom zašto Golub nije svoje pjesničke radove objavio odmah po nastajanju.

Kako bilo da bilo, Golubovi poetski počeci danas su srećom došli na svjetlo dana, pa možemo saznati o čemu je to pisao mladi Golub. Objavljivanje ranih književnih uradaka baš i nije čest slučaj kod književnika u zreloj dobi, no Golub razloge zbog kojih se odlučio za objavljivanje svojih pjesničkih prvina nakon više od pola stoljeća kako su nastali objašnjava na sljedeći način:

Sveto pismo govori o prvinama. Prvine uroda, priroda i poroda treba Bogu darovati. Prvine nisu uvijek najbolje, najzrelije. Zašto ih Bog ipak želi na dar? Slutim: zato što su one darovatelju najdraže. Bog voli da mu se dade ono što je čovjeku najmilije. Prvine.

Osjećam da trebam pjesničke prvine donijeti Njemu od kojega je svaki dobar dar, a i očima ljudi podastrijeti. Takve kakve su. (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 11)

Za objavljivanje svojih pjesničkih prvina baš u časopisu *Marulić* odlučio se pak zbog toga što je upravo u tome časopisu „objelodanio poneki prvi plod” pa je, u stanovitom smislu, nakon početničke faze ovo povratak tome časopisu u zreloj fazi. Taj je časopis inače specijaliziran za hrvatsku katoličku i općenito duhovnu književnost i kulturu, a izdaje ga Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu¹.

¹ Društvo je utemeljeno 1868. i otada djeluje sve do danas (od 1946. do 1990. pod nazivom Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda).

2.1. Dokumentarističnost i svakodnevnost

Golubove pjesničke prvine ukupno broje gotovo tristo pjesama, dakle radi se o građi koja bi zauzimala obimniju knjigu. Najstarija pjesma, i to samo jedna, datirana je 1951. godinom, sljedeća ja tek iz 1958, slijedi ih nekoliko iz 1959, 1960, 1961. i 1969, a ostatak pjesama – dakle velika većina – datira iz 1970. i 1971.

Kronološka rekonstrukcija nastanka pjesama moguća je s obzirom na činjenicu da je ispod svake navedena ne samo godina, već i točan datum njezina nastanka, a uz to većinom i mjesto nastajanja pjesme, a povremeno i još poneka zanimljivost povezana s njezinim nastankom. To je i prvi element koji ove rane Golubove poetske sastavke povezuje s njegovim kasnijim stvaralaštvom, u kojem također gotovo uvijek navodi mjesto i vrijeme nastanka svojih lirskih sastavaka, zbog čega većina njegovih zbirki podsjeća na lirske dnevnike ili ljetopise, pogotovo one zbirke koje okupljaju stvaralaštvo nastajalo tijekom iste godine. Najbolji primjer za to je obimna zbirka pjesama *Molitva vrtloga* (1996) u kojoj su pjesme poredane po datumima nastanka od početka do kraja godine. Neki su proučavatelji, stoga, njegov stil i nazvali „dijarijsko-dokumentarističkim” (Milanija 2012: 289), a tu bismo kvalifikaciju mogli primijeniti i na dio ovih njegovih ranih pjesama.

Naime, osim samih mjesno-vremenskih bilješki ispod pjesama, na dnevničku dokumentarističnost u ovim ranim Golubovim pjesničkim ostvarenjima upućuje i sam sadržaj brojnih zapisa. Štoviše, neki od njih i nisu ništa drugo doli „impresionistički” opis (Mihalić 1991) ili refleksija inspirirana konkretnim lokalitetom, datumom i/ili događajem koji se navode u dopisku pjesmi. Uzmimo kao primjer lirski zapis *Dan umire u Alpama* u kojem lirski subjekt iznosi svoje impresije i refleksije o Alpama koje je gledao – kao što saznajemo u bilješci ispod pjesme – vozeći se vlakom od Londona, preko Luzerna do Rima rujna 1961. Sličan je primjer i zapis naslova *Dan*: „Upravo smo stali u Percantini. Dan je bistar, jesenski ugodan, nipošto srpanjski vruć. Sunce blago, tišina nad krajem” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 14), ili pjesma (/haiku) *Tirol*:

Posvud gorska raspela

Posvud sunčane ure

Posvud rezbarena vrata.

(Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 14)

Druge su pak pjesme inspirirane impozantnim građevinama (*Sainte Chapelle podignuta Kristovoj trnnoj kruni*) ili dijelovima gradova (*Palace de la Concorde*) itd. U nekima se od tih pjesama radi o gotovo fotografskom registriranju viđenog, zbog čega često i pribjegava formi haikua koji je za to vrlo pogodan. No, neki zapisi osim dokumentarističkog i fotografskog sloja ipak sadrže i određenu duhovnu ili intimističku refleksiju lirskog subjekta. Takvih je pjesama velik broj i u kasnijem njegovu stvaralaštvu.

2.2. Zavičajnost

Golub u svojim prvim pjesmama ne opisuje samo daleke krajeve, već ih je određen broj zaokupljen i zavičajnim miljeom, koji je prizvao i zavičajni kajkavski govor rodnog mu Kalinovca. Većina zavičajnih pjesama govori o kalinovečkoj svakidašnjici, zgodama iz djetinjstva, ili pak konkretnim, stvarnim osobama iz Golubova rodnog sela, štoviše članovima njegove obitelji, rođacima, prijateljima, znancima. Rijetke su od tih zavičajnih pjesama pisane standardnim jezikom (*Sprovod u Kalinovcu, Roditeljima, Pokojna mati, Žena u crnom*), no koliko god ih je malo, dovoljan su argument da zaključimo da Golub ne zastupa mišljenje da se o zavičajnim temama može (a kamoli mora) pisati isključivo zavičajnim idiomom. S druge strane, činjenica da je pisao i kajkavskim idiomom pokazuje kako je zavičajni idiom prepoznao kao jednakovrijedan standardnome, ali i da u toj spoznaji nije zakasnio, kao što se to do sada moglo misliti.

Naime, baš u vrijeme kada nastaju Golubove prvine, u Hrvatskoj se događa ponovni procvat književnosti na nestandardnim idiomima, kako na čakavskim, tako i na kajkavskim. Što se tiče čakavske kulture, 1968. u Rijeci je pokrenut časopis *Dometi* koji otvara vrata čakavskoj književnosti, ali i potiče kritičko i znanstveno prevrednovanje tog korpusa, a 1970. u Žminju je osnovan Čakavski sabor koji pokreće mnogobrojne književne, kulturne i znanstvene inicijative povezana s čakavskom kulturom. Na kajkavskom području 1968. pokrenut je časopis *Kaj* koji svoje stranice otvara kajkavskim stvarateljima te proučavateljima kajkavske književnosti i kulture, a pokreće se i niz drugih inicijativa – recitala, smotri, znanstvenih skupova itd. kojima je cilj prevrednovanje kajkavske književnosti i kulture (usp. Fišer 1981). Golub nije bio direktan sudionik svih tih događanja i svoje kajkavske pjesme iz tog razdoblja, nažalost, nije objelodanio, no na to su utjecale neke druge okolnosti kao što sam ranije ukratko upozorio. No, mnogo je važnija činjenica da je i on u to doba pisao kajkavskim idiomom (kasnije je uzgredice pisao i čakavskim), odnosno da je bio na istom tragu kao i pokretači svih onih inicijativa povezanih s kajkavskom i čakavskom književnošću i kulturom.

Neke rane Golubove kajkavske pjesme, kao što su *Velika Meša* i *Cigani*, gotovo su u potpunosti prenijete u kasnije čuvene *Kalnovečke razgovore* kojima je Golub zaslužio mjesto među najznačajnijim suvremenim kajkavskim pjesnicima (Skok 2007: 143–148). U prvoj se pjesmi, naime, spominje motiv novčanog darivanja Gospina kipa povodom njezina najvećeg blagdana, motiv koji se, u sličnoj obradi, spominje i u kasnijem slavnom Golubovu ciklusu pjesama, dok je pjesmu *Cigani* gotovo u identičnoj verziji prenio u *Razgovore*. No, i druge bismo kajkavske pjesme vrlo lako mogli zamisliti kao sastavne dijelove ako ne *Kalnovečkih razgovora*, onda njihovih kasnijih nastavaka (prije svih ciklusa pjesama *Kalnovečki bokci, Kalinovčani* i *Spodobe*). Jedne od tih ranih Golubovih kajkavskih pjesama opisuju članove obitelji (*Moj brat*), druge banalnosti kalinovečkog života (*V nedelu popolne, Sneg v mojem selu, Badnjak u Kalinovcu*), treće se poigravaju kalinovečkom frazeologijom (*Kaj zaganjaš, Kak*) itd.

No, koliko god te pjesme tematskim slojem odudarale od većine pjesama na standardnom jeziku, radi se o istoj idejnoj poziciji koja nastoji uputiti na važnost svako-

dnevnih sitnica, potrebu skromnosti i poniznosti te poštivanja i najmanjeg čovjeka. Tako npr. u pjesmi *Ne želim biti vlast* lirski subjekt eksplicitno zastupa skromnost i poniznost kao najveće vrline, a to je vidljivo i u objema verzijama pjesme *Magarac*, u kojima lirski subjekt odaje počast toj životinji koja se inače smatra najneuglednijom među životinjama, a koju je uzvisio i Isus, jer, kao što kaže završni stih druge verzije te pjesme „Onaj kom ništa ne treba / tebe treba” (Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 68). Aluzija je to na dio Matejeva evanđelja u kojem Isus traži da mu dovedu magarca na kojem će *slavno*, kao *židovski kralj*, ući u Jeruzalem. Tim je činom Isus, dakako, pokazao svoju poniznost, koju vrlinu zastupa i Golubov lirski subjekt.

2.3. Biblijska intertekstualnost i citatnost

Intertekstualan i citatan odnos s Biblijom prisutan je u velikom broju Golubovih pjesničkih prvina, a to je i jedno od glavnih obilježja njegova cjelokupnog dosadašnjeg poetskog opusa. Naime, u zastupanju jednostavnosti, skromnosti i poniznosti, lirski subjekt Golubova pjesništva vrlo često citira ili parafrazira biblijske tekstove. Pritom, međutim, ne zapada u knjiškost, ispraznu deklarativnost ili zamršene teološke rasprave, nego pomoću tih citata i aluzija – koristeći ih kao polazište – svjedoči o autentičnom, životnom iskustvu Božje blizine. Vidljivo je to iz mnogih pjesama. Karakteristična je u tom smislu npr. pjesma *Ja ti vjerujem, Nazarećanine*, u kojoj lirski subjekt ispovijeda svoju živu vjeru koja nije uvjetovana njegovim svećeničkim pozivom, tradicijom, trenutnim zanosom ili čime drugim, nego posve osobnim odnosom:

Ja Ti vjerujem, Nazarećanine
Vjerujem Ti, ja ne znam kako
Bez zanosa i pjesme
Bez ushita i jasnoće
Tako ti vjerujem.

Ja ti vjerujem jednostavno
Ne svaki dan jednako
Ja Ti vjerujem nejasno
Ja Ti vjerujem nekako

Ne vjerujem Ti zato što me čudesa zablještiše
Ni zato što mi je sve jasno
Ali ni zato što mi je nejasno.

Zašto vjerujem nije mi znano
Možda zato što mi je dano.

(Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 19)

Ovakav osobni doživljaj Boga Golub je mnogo bolje razradio i oprimjerio u svojem kasnijem stvaralaštvu i učinio ga okosnicom svoje poetske teologije/teološke poezije.

Takav autentičan odnos s Bogom zahtijevao je kako s jedne strane kritiku običajno-folklorističke duhovnosti, tako i s druge strane poseban, nekonvencionalan – samo njemu svojstven – pristup shvaćanju Boga i općenito fenomena pobožnosti. Te su razine filozofije Golubova pjesništva također jasnije vidljive u zrelijim fazama njegova opusa, no zametke im pronalazimo i u ovim mladenačkim pjesmama.

Kritika isprazne folklorne duhovnosti vidljiva je u pjesmi *Crkva* u kojoj se opisuje patvorenost crkvenih uljanica koje su ustvari na struju, oltara koji nije od mramora, nego je samo oblijepljen papirom što nalikuje na mramor itd., da bi na kraju pjesme poentirao: „Ovdje je / Samo Bog nepatvoren” (Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 80). Iz ovih je stihova vidljivo kako je već tada kao mladi svećenik imao hrabrosti upozoriti na *sljipe pjege* vlastite *struke*. Na potrebu čišćenja svih naslaga koje su se nataložile na ono bitno u kršćanstvu – doživljaj Boga živoga – ukazuje i pjesma *Raspeće* u kojoj eksplicitno zagovara vjeru bez folklor, molitvu bez sentimenta i sl. U pjesmi pak *Prorok* znakovito govori „Prorok je s Bogom i s pukom”, aludirajući očito na suvremenom vremenu svojstveno odvajanje klera od puka, ali i od Boga, a u pjesmi je prisutna i aluzija na koketiranje klera s politikom: „Prorok ne izlazi na kraj s poretkom / poredak izlazi na kraj s prorokom” (Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 84). Ovi su stihovi još jedan vapaj za povratkom izvornom Isusovu nauku, koji je najbolje oprimjerio i vlastitim životom u kojem se protiv *poretka* nije borio mačem i toljagom, nego žrtvom koja ne donosi trenutani materijalni boljitak, nego nagradu na nebu, čemu bi vjernici i trebali težiti. O neiskrenom, folklornom i patvorenom odnosu s Bogom govori i u pjesmi *Molitva*:

Pokradene riječi

Patvorene osjećaje

Ishitrene psalme (ili: pjesme)

Podvalismo Bogu.

(Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 52)

Posebno je u tom kontekstu zanimljiva za jednog pjesnika duhovnog nadahnuća, pritom i svećenika, pjesma *neočekivana* naslova *Ja ne vjerujem u Boga*. Ta je pjesma začetak Golubova kasnijeg još radikalnijeg novog shvaćanja Boga kao prijatelja, suputnika, kao Boga Koji Se Smije (*Deus Ridens*), Boga Koji Se Igra (*Deus Ludens*) i sl. Naime, Golub je u svojem kasnijem (ne samo književnom) stvaralaštvu predstavio novo poimanje Boga, i općenito vjere, zbog kojih je njegovo pjesništvo, iako nedvojbeno inspirirano i prožeto snažnim duhovnim (štoviše katoličkim) nadahnućem, vrlo rado prihvaćano i izvan užih vjerničkih ili krugova katoličke književnosti (usp. Rendić 1991: 609–614). Najizrazitiju anticipaciju tih kasnijih težnji čini mi se da pronalazimo upravo u spomenutoj pjesmi u kojoj lirski subjekt govori u kakvog boga ne vjeruje: redom navođenja u pjesmi lirski subjekt ne vjeruje u boga tlačitelja, progonitelja, mrzitelja, tvrđicu, osvjetnika, hirovitoga, bezobzirnoga (sitničavoga), bezbrižnoga, sebičnoga, dalekoga. Svim

ovim osobinama u kasnijem je svojem stvaralaštvu ustvari pridavao njihove suprotnosti i tako predstavio poimanje Boga koji je s nama i u nama, Boga koji je u svemu, kakvom shvaćanju se donekle približila pjesma *Gospodin je*.

Što se tiče poveznica s kasnijim njegovim stvaralaštvom, sličnosti pronalazimo i u formalnim obilježjima. I ovdje se, naime, radi uglavnom o kraćim pjesama u slobodnom stihu, koji povremeno oponaša biblijski ili psalmodijski stil, litanijske paralelizme i nabranjanja i sl. Isto tako, neki od tekstova iz ove najranije faze s jedne strane teže prema radikalnoj redukciji leksičke materije, sve do haiku forme, a s druge strane nalazimo i pjesme dužeg stiha, sve do pjesme u prozi, pa i mikroeseja.

2.4. Autorefleksivnost i autopoeitičnost

Ipak, u tim je ranim Golubovim pjesama za razliku od njegova kasnijeg stvaralaštva primjetljiva izrazitija kolebljivost i nesigurnost lirskog subjekta. Dakako da upitanosti i zdvajanja ima i u kasnijem stvaralaštvu, no u ovim ranim pjesmama to je ipak mnogo naglašenije. Takve pjesme vodile su do autorefleksivnosti, koja često podrazumijeva i autopoeitičnost.

Što se tiče autorefleksivnosti, amblematična je prva napisana pjesma *A ja?* u kojoj lirski subjekt raslojava razine vlastitog jastva tragajući za onim pravim *ja*: „O ‘ja’, moj pravi ‘ja’, kad ću te sresti” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 12). Isto se pita i u haikuu *Tko sam ja?*:

*Tko sam ja?
Svi to znaju,
Samo ne znam ja.*

(Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 31)

Osim upitanosti oko vlastitog identiteta, lirskog subjekta muči i do kraja nerazriješen odnos s Bogom, što je vidljivo iz pjesme *Anti-Petrus*, u kojoj malo tjera Boga od sebe („Otiđi, Gospodine, / Volim biti sam”), a malo Ga preklinje da ga ne napušta („Ne odlazi, Gospodine, / Ja ne mogu biti sam”; Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 46). Sličan ambivalentan odnos prema Bogu izražava i u pjesmi *Moj Bog*: „Na Tebe režim / Tebi se molim // Moj Traženi / Moj Izbjegavani // Moj Nerazumljivi / Moj Divni / Moj Strašni” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 28). Nerazriješen odnos s Bogom u ovoj ranoj stvaralačkoj fazi uzrokovan je vjerojatno dobrim dijelom nespremnošću Golubova lirskog subjekta da se potpuno preda Bogu, za što je imao hrabrosti u kasnijim faza stvaralaštva. Opiranje potpunog predanja Bogu vidljivo je iz pjesme *Ja se ne ufam* (1. inačica):

*Ja se ne ufam
Svoju ruku staviti u Tvoju
Svoje oči uroniti u Tvoje
Svoje korake staviti u Tvoje
Ja se ne ufam.*

(Golub 2011 – Prvine (II), br. 4: 52)

Osim problematiziranja vlastita identiteta i odnosa s Bogom, u nekoliko pjesama lirski subjekt propituje i odnos prema književnosti, pokušava odgovoriti na pitanje što znači biti pjesnik i što je poezija, čime ustvari eksplicira vlastitu poetsku poziciju. Takve su autopoetične pjesme prije svega *Biti pjesnik* i *Kojima je sve jasno*. U prvoj lirski subjekt govori da je najljepše biti pjesnik jer „Pjesnik smije biti što jest / Smije i umije reći što je on (...) On ne mora sve točno znati / Njemu ne mora biti jasno / I ne mora biti jasan”, da bi u proznom završetku te inače stihovane pjesme na pitanje „Ima li posla u kojem se ne može lagati?” poentirano odgovorio „Ipak ima jedan posao u kojem je laž nemoguća, i jedno djelo koje ne može biti lažno. To je pjesnikovanje, to je poezija” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 20). U drugoj pjesmi također iznosi nekoliko eksplicitnih autopoetičkih postavki koje se najdirektnije mogu i prepoznati u njegovu kasnijem stvaralaštvu: „Biti pjesnik znači biti slobodan. Od ideologija i lažnih zanosa, od jasnoća i sigurnosti” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 21). Golubovo pjesništvo svakako ne slijedi čak niti ustaljene obrasce kršćanske *ideologije* koja joj je najdirektnija inspiracija, već joj dodaje autentično, vlastito očište, a kamoli da bi slijedilo koje druge.

Znakovite su i sljedeće riječi iz iste pjesme:

Pjesma nije stih, već čovjek, ona ne nastaje, ona je život. Biti pjesnik, ne biva se onda kad se bilježi stih, nego svagda; pjesnikovati znači živjeti intenzivno dno stvarnosti, korijen zbilje, ne tek pisati stihove... biti pjesnik to je način opstojanja. (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 21)

Ove su postavke itekako vidljive u njegovu kasnijem pjesništvu, a dijelom i u ovom ranom, koje ni ne govori ni o čem drugom, nego o *čistom* životu: o konkretnim pejzažima, konkretnim ljudima, konkretnim događajima, a konkretnosti doprinose i datacijske bilješke ispod pjesama. To je na drugi način iskazao i u pjesmi *Reći ćete*: „Ja govorim što mislim / i bilježim što živim” (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 22). U Golubovu pjesništvu život postaje poezija, a poezija postaje život i teško je među tim dvama naizgled suprotstavljenim entitetima pronaći granicu. I o tome pronalazimo iskaz lirskog subjekta u pjesmi *Kojima je sve jasno*:

Činilo mi se godinama, da na ovoj zemlji ima mjesta samo za one kojima je jasno. Tražeći mjesto na zemlji tražio sam da mi bude jasno i da druge uvjerim kako mi je jasno. I našao sam (sebi) mjesto na zemlji, ali nisam našao – sebe. Danas sam našao da (na ovoj zemlji) ima mjesta i za nas kojima nije jasno. To mjesto zove se – umjetnost, poezija. Samo se pitam da li je to mjesto na ovoj zemlji (...) Otkad sam našao poeziju nikome više ne zavidim, našao sam sebe i – sveukupnost, – Tebe. (Golub 2011 – Prvine I, br. 3: 21–22)

Sva ona pitanja o *pravom ja*, o mjestu na zemlji, o odnosu prema Bogu, o biti pjesništva, sjedinila su se u – poeziji, u kojoj je lirski subjekt pronašao „sveukupnost” svega, ona je mjesto u kojem je sve. To je i jedna od fundamentalnih filozofskih postavki Golubova cjelokupnog opusa: tri naizgled udaljena područja – život, poezija i Bog – sjedinila su se u jedno. To se još nije u potpunosti dogodilo u ovim prvim pjesmama, ali je zato, kao što je primijetio Vinko Brešić, do potpunog stapanja tih triju entiteta došlo

u kasnijem Golubovu stvaralaštvu, zbog čega su čitav kasniji Golubov opus proželi sabranost i mir, ali i okrenutost prema vlastitoj nutrini „koja se od zbirke do zbirke kristalizirala dosežući ideal potpunog izmirenja, tj. oslobođanja od negdašnjih, istina nikada napadnih, ali ipak evidentiranih egzistencijalističkih traženja, pa i angažmana (...) Trojako izmiren – sa sobom, svijetom i Bogom – Golubovi se molitveno intonirani tekstovi čitaju kao pohvala jednome izboru i smislu koji – bez obzira na svoju dosljedno kršćansku matricu a time ujedno i na neizbježno reduciranu sliku stvarnosti – ostaje duboko osoban” (Brešić 2009: 392–394).

3. Zaključak

Objavivši u osamdeset i drugoj godini života svoje do tada nepoznate mladenačke poetske uratke, od kojih su najstariji nastali prije šezdesetak godina, Ivan Golub je u svoju do tada već posloženu književnu biografiju unio bitne promjene, pomaknuvši vlastite književne početke dvadesetak godina unatrag. No, u idejnom, stilskom, tematskom i formalnom smislu njegove *Prvine* nastale u razdoblju od 1951. do 1971. ne odudaraju od njegova kasnijeg opusa. U tim su njegovim mladenačkim pjesmama, naime, prije svega vidljivi nagovještaji većine njegovih kasnijih tematsko-motivskih, filozofskih i svjetonazornih pogleda, kao što su dnevničko-dokumentarne impresije i refleksije, zanimanje za zavičajno-obiteljski areal, autentično poimanje vjere i Boga, autorefleksivnost i autopoeitičnost, paralelno korištenje standardnog jezika i kajkavskog idioma, slobodni stih, formalna organizacija poetske građe u rasponu od haikua preko klasičnih lirskih pjesama do pjesama u prozi i mikroeseja. Većinu je tih elemenata Golub u kasnijem svojem stvaralaštvu samo umješnije i uspješnije razrađivao, dodajući im svakom novom zbirkom, dakako, i neke nove impulse kojih do tada nije bilo. No, temelji Golubove filozofije pjesništva i života kojih se pridržavao kroz cijeli dosadašnji opus postavljeni su već u tim prvim pjesmama. Ono po čemu se ti rani Golubovi poetski radovi razlikuju od kasnijih prije svega je nesigurnost lirskoga subjekta koji se koleba oko nekih pitanja, odnosno nije potpuno siguran u sebe i svoj odnos sa svijetom i Bogom, pa i poezijom, no to je i razumljivo s obzirom na to da se ipak radi o – počecima.

Uglavnom, budući da ipak postoji mnogo više poveznica nego razlika između Golubova ranog i kasnijeg pjesničkog stvaralaštva, možemo zaključiti kako pjesnički opus Ivana Goluba, od samih početaka pa sve do najnovijih zbirki, dakle u razdoblju od šezdesetak godina (1951. – 2013.), kroz koje je objavio petnaest zbirki pjesama, povezuje slična ideja književnosti i svijeta, što ukazuje kako na čvrstinu i vremensku otpornost tih zasada, tako i na poetički kontinuitet kojim se ne može pohvaliti velik broj pjesnika.

Književnopovijesno gledano, šteta je što Golub svoje prve pjesničke uratke nije i objavio u vrijeme u kojem su nastali jer bi time dodatno doprinio pluralizaciji hrvatskog pjesništva toga vremena. Što se tiče njegovih kajkavskih pjesama, da su objavljene u vrijeme u kojem su nastale zasigurno bi bitno doprinijele obnovi kajkavske književnosti, koja je ionako započela tih godina, ali bi joj Golubovo kajkavsko pjesništvo pridalo novi

model kakvog tada u kajkavskom pjesništvu nije bilo. Golubove bi pjesme bile velik dobitak i za obnovu hrvatskog duhovnog pjesništva, koje je također u to vrijeme doživjelo stanovitu obnovu, barem u izdavačkom smislu. Naime, 1968. godine tadašnje HKD sv. Ćirila i Metoda (danas HKD sv. Jeronima) pokreće časopis *Marulić*, koji se specijalizirao za katoličku književnosti i općenito katoličku kulturu, a iste je godine osnovan i specijalizirani katolički nakladnik Kršćanska sadašnjost, što je također doprinijelo oživljavanju katoličke kulture.

No, budući da su rane Golubove pjesme sve do nedavno ostale nepoznate književnoj javnosti, izgubljena je mogućnost da hrvatsko pjesništvo još 1960-ih i 1970-ih upozna novi (golubovski) model pjesništva kakvog u to doba nije bilo, a kojem je još i danas teško pronaći pandan (Maroević 2003: 15–16).

Literatura

- Brešić, Vinko, „Zapis o Golubu, Ivanu”, u: Golub, Ivan: *Svjetlo i sjena: izabrane pjesme i proza = Lumo kaj ombro: elektitaj poemoj kaj prozo*, Hrvatski esperantski savez, Zagreb, 2009., str. 384–395.
- Fišer, Ernest, *Dekantacija kajkaviana: rasprave i kritike o hrvatskom poslijeratnom kajkavskom pjesništvu*, Revija, Osijek, 1981.
- Frangješ, Ivo, „Dulcedo Golubiana: (Uz latinske pjesme Ivana Goluba)”, u: Golub, Ivan: *Lice osame = Ultima solitudo personae*, Ceres, Zagreb, 1997., str. 61–68.
- Golub, Ivan, „Kalnovečki razgovori”, *Forum*, 17, 1978., br. 10–11, str. 712–761.
- Golub, Ivan, *Kalnovečki razgovori*, Vlastita naklada, Zagreb, 1979.
- Golub, Ivan, „Prvine I. (Pjesme 1951. – 1971.)”, *Marulić*, 44, 2011, br. 3, str. 11–31.
- Golub, Ivan, „Prvine (II) (1971.)”, *Marulić*, 44, 2011, br. 4, str. 46–87.
- Lončarević, Vladimir, „Oživljeni manifestores Dei”, *Kolo*, 19, 2011, br. 2–3, str. 233–247.
- Maroević, Tonko, „O cjelovitosti opusa Ivana Goluba”, u: Golub, Ivan: *Sabrana blizina*, izbor i predgovor Tonko Maroević, Mozaik knjiga, Zagreb, 2003., str. 5–16.
- Mihalić, Slavko, „Pjesnički impresionizam Ivana Goluba”, u: *Čovjek slika i prijatelj Božji: zbornik u čast Ivana Goluba = Homo imago et amicus Dei: miscellanea in honorem Ioannis Golub*, Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima, Rim, 1991., str. 604–608.
- Milanja, Cvjetko, *Hrvatsko pjesništvo 1950. – 2000. Dio 2*, Zagrebgrafo, Zagreb, 2001.
- Milanja, Cvjetko, *Hrvatsko pjesništvo 1950. – 2000. Dio 3*, Altagama, Zagreb, 2003.
- Milanja, Cvjetko, *Hrvatsko pjesništvo 1950. – 2000. IV. dio. Knjiga 1.*, Altagama, Zagreb, 2012.
- Rendić, Smiljana, „Ivan Golub: pjesnika izvan geta ‘katoličkog ilirizma’”, u: *Čovjek slika i prijatelj Božji: zbornik u čast Ivana Goluba = Homo imago et amicus Dei: miscellanea in honorem Ioannis Golub*, Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima, Rim, 1991., str. 609–614.

Skok, Joža, „Kajkavski solilokvij Ivana Goluba”, u: *Ignis verbi kajkavicae: nove kajkavske studije, eseji i rasprave*, Kajkavsko spravišće, Zagreb, 2007., str. 143–148.

Tamrut, Anton, „Bibliografija radova Ivana Goluba (izbor)”, u: *Čovjek slika i prijatelj Božji: zbornik u čast Ivana Goluba = Homo imago et amicus Dei: miscellanea in honorem Ioannis Golub*. Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima, Rim, 1991., str. 14–26.

SUMMARY

Mario Kolar

GOLUB'S FIRST FRUITS IN THE CONTEXT OF HIS POETIC OPUS

The article focuses on Ivan Golub's early poems that have only recently been discovered. They were written in the period between 1951 and 1971, and were first published in 2011 under the title *Prvine*. By comparing these early Golub's poems with his later poetic work it was possible to establish that his poetic exhibits a half-century long ideational, stylistic, thematic and formal continuity.

Key words: *Ivan Golub; first poems (1951 – 1971); poetic cycle Prvine*